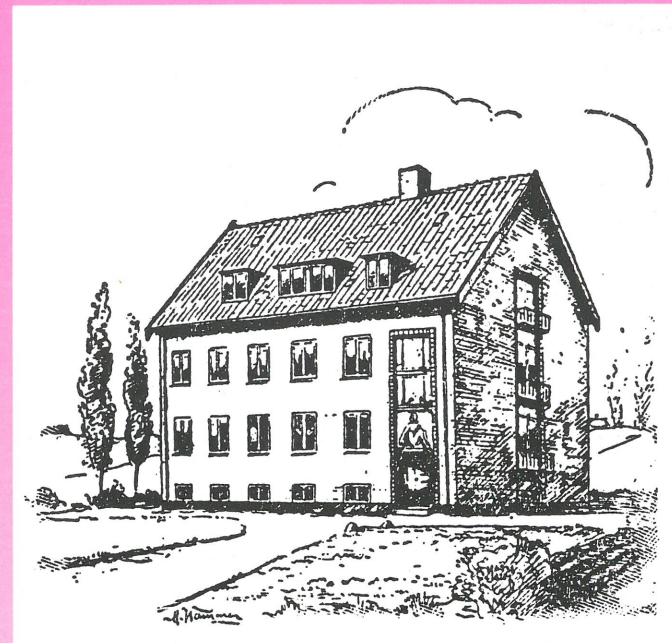

NYBORG GYMNASIUMS KOSTSKOLE

1940 - 1990

NYBORG GYMNASIUMS KOSTSKOLE
1940-1990

JUBILÆUMSSKRIFT

Redigeret af
Lars Kirkegaard

Nyborg 1990

INDHOLDSFORTEGNELSE

- 3 Forord
Af rektor Ib Spanggaard
- 4 Nyborg Gymnasiums Kostskoles historie
Af Lars Kirkegaard
- 27 Glimt fra kostskolelivet i årene 1953-1977
Af Bodil Prip
- 29 Kostskolen i 80'erne, især set fra kostlærerside
Af Margrethe Mørch Olsen
- 31 En hilsen fra Færøerne i anledning af kostskolens 50 år
Af Ingrid Sondum
- 32 Kostelev på Nyborg Gymnasium 1956-59
Af Jonna Andreasen
- 36 En tidligere kostskoleelevs beretning
Af Birgitte Sørensen
- 38 1970'erne: plejemor og revolutionen
Af Lars Lemche Iversen
- 41 Livet på kostskolen
Af Betina Soltau og Irene Banke Pedersen

FORORD

Nyborg Gymnasiums Kostskole fejrer i år 50-års jubilæum, hvorfor vi har fundet det interessant at dykke ned i kostskolens historie. Resultatet præsenteres nu i dette jubilæumsskrift. Første del af skriftet, der er forfattet af adjunkt Lars Kirkegaard, der er tilknyttet kostskolen som kostinspektør, er en fremstilling af kostskolens historie baseret på studier af tilgængelige arkivalier, bevarede avisudklip og samtaler med bl.a. en af skolens første lærere, pensioneret lektor Marius Øllgaard. Skriftets anden hoveddel er en mosaik af mere personligt farvede bidrag fra tidligere og nuværende elever og kostinspektører, der giver indtryk af livet på kostskolen gennem tiderne: Fra lærerside bidrager pensioneret lektor Bodil Prip, der var ansat ved kostskolen i ikke færre end 24 år fra fra 1953 til 1977 og således har oplevet de store omvæltninger, der skete på kostskolen i disse år. Om kostskolen i de senere år skriver adjunkt Margrethe Mørch Olsen, der var kostinspektør fra 1982 til udgangen af skoleåret 1989/90. Erindringsglimt fra tidligere elever repræsenterer forskellige perioder i kostskolens historie: begyndelsen af 50'erne ved Ingrid Sondum, slutningen af 50'erne ved Jonna Andreasen, begyndelsen af 70'erne ved Birgitte Sørensen, slutningen af 70'erne ved Lars Lemche Iversen. Endelig skriver to nuværende kostelever, Irene Banke Pedersen og Betina Soltau, om at være kostelev i 1990.

Jeg vil gerne benytte lejligheden til at takke alle, der har bidraget til og muliggjort dette skrift: først og fremmest forfatterne til artikler og erindringsglimt, og kostskolens sekretær, Jenny Michelsen, der har renskrevet manuskripter. En særlig tak til Nyborg Lokalhistoriske Arkiv, der med stor hjælpsomhed har stillet billedmateriale til rådighed.

Ib Spanggaard,
rektor for Nyborg Gymnasium og HF.

NYBORG GYMNASIUMS KOSTSKOLES HISTORIE*

Af Lars Kirkegaard

Forhistorien

Nyborg Gymnasium og HF med tilhørende kostafdeling begyndte oprindelig som et privat studenterkursus i 1939. Nyborg har dog en langt længere tradition for videregående skoleuddannelse, idet byen indtil 1839 havde en latinskole, som et gymnasium hed dengang, hvis historie går helt tilbage til ca. 1410, da den under navnet Vor Frue Skole blev oprettet af Dronning Margrethe I. Denne latinskole, den eneste på Fyn uden for Odense, blev nedlagt af Frederik VI's regering ved skoleårets udløb d. 30. september 1839, og dens kapital, legater, samlinger mm. henlagt til Odense Katedralskole, nu den eneste latinskole på Fyn. Henimod år 1900 blev der oprettet 2 private latinskoler, én i Svendborg og én for piger i Odense. Disse 2 skoler blev i 1919 overtaget af staten, så der nu var tre gymnasier på Fyn. Så tidligt som i 1908 forsøgtes oprettet et gymnasium i Nyborg: skoleinspektør Ernst Petersen oprettede et studenterkursus, men allerede efter et år måtte virksomheden indstilles, da det kun fik 4 elever.

Efterhånden kunne de tre gymnasier ikke dække behovet, og i slutningen af 30'erne var der ved at være gymnasiemangel på Fyn. Der var folk i Nyborg, der mente, at det 4. fynske gymnasium burde placeres her. Hovedkraften bag bestræbelserne på at få et gymnasium til Nyborg var

* Ved udarbejdelsen af nedenstående har jeg haft adgang til forskelligt arkivmateriale, bl.a. på Nyborg Lokalhistoriske Arkiv, og scrapbøger med udklip fra aviser og blade. Endvidere har jeg haft stor nytte af nogle upublicerede oversigter, som lektor P. Frimann Jensen udarbejdede i 1980: 1) Kostskolen eller Kostafdelingen, 2) Oprettelsen af Nyborg Studenterkursus, 3) Oprettelse af Nyborg kommunale Gymnasium. Sluttelig har jeg haft meget stor glæde af samtaler med lektor Bodil Prip og lektor Marius Øllgaard, som opklarede adskillige dunkle punkter.

Johannes Høirup (1877-1958). Høirup kom til Nyborg i 1914 som skoleinspektør ved Nyborg kommuneskole (Nørrevold skole), 1918-33 var han skoleinspektør ved Nyborg kommunale mellem- og realskole, og fra 1933 til 1947, hvor han måtte fratræde på grund af alder, var han skoleinspektør ved Birkhovedskolen og stadsskoleinspektør for det samlede skolevæsen. Desuden var han aktiv på en lang række andre fronter: som lokalhistoriker, som formand for Danmarks Biblioteksforening, for Nyborg Turistforening, for Danmarks Realskoleforening, mm. Nyborg udnævnte ham den 2. september 1957 på hans 80-års fødselsdag til byens æresborger som tak for hans store indsats som skolemand og lokalhistoriker. I sin egenskab af stadsskoleinspektør arbejdede Høirup målbevidst og energisk på at få et gymnasium til Nyborg. I en henvendelse til skolekommissionen i december 1938 opregner han en række argumenter, og det hedder bl.a.: "Opretter Nyborg Byraad et Gymnasium nu, vil det blive af stor Betydning for Byen. Byens egne børn vil slippe for at rejse til Odense og Svendborg, og mange Børn fra Østfyn, ja fra Odense og hele Fyn vil tage hertil, og mange vil bo her. Og lærerpersonalet vil lægge Skat og Lønninger her i Byen." Og han konkluderer: "Øjeblikkets Gymnasiemangel på Fyn bør derfor udnyttes. Nyborg bør se at få sit gamle Gymnasium igen, inden andre Byer kommer i Forkøbet."

Det private studenterkursus

En -tilsyneladende uforudset- henvendelse i foråret 1939 baner vejen for en hurtig oprettelse af et gymnasium i Nyborg. Cand.mag. frk. Margrethe Buch anmoder i en skrivelse dateret 5. marts 1939 Nyborg Byråd om at få stillet undervisningslokaler til rådighed i forbindelse med oprettelsen af et privat toårigt studenterkursus. Hun anfører, at hun påtænker at oprette en kostafdeling for både piger og drenge. Margrethe Buch var ansat på Høng Studenterkursus. Interne stridigheder her førte til, at en del af lærerne ønskede at forlade stedet, og dette er baggrunden for

henvendelsen til Nyborg Byråd. At Margrethe Buch henvendte sig til netop Nyborg, skyldes, at hun stammede fra denne by, hvor hendes far havde været borgmester, den sidste kongeligt udnævnte i Nyborg, P.N.V. Buch. Stadsskoleinspektøren, skolekommissionen og byrådet var velvilligt indstillet, og skolekommissionen kunne svare Margrethe Buch, at Nyborg Kommune vederlagsfrit overlod fire klasselokaler ved Nyborg Grundskole med varme, lys og renholdelse og stillede realskolens fysiklokale til rådighed i det nødvendige antal timer, og at kommunen påtog sig at dække halvdelen af det eventuelle regnskabsmæssige underskud vedrørende undervisningen i 3 år, dog højst 5000 kr. pr. år. Det understreges, at kostafdelingen skal lægges i byen. Initiativtager til oprettelsen af kurset sammen med Frk. Buch var en anden lærer fra Høng, cand.mag. Marius

Margrethe Buch

Marius Øllgaard

Øllgaard. Sammen tog de det økonomiske ansvar for oprettelsen af studenterkurset. Således fik Nyborg igen et gymnasium, og allerede i august 1939 kunne undervisningen på Nyborg Gymnasiekursus, kort tid efter omdøbt til Nyborg Studenterkursus, starte med både en nysproglig og en matematisk-naturvidenskabelig retning. Kurset havde tre lærere ud over Frk. Buch, der var leder, og Marius Øllgaard, alle fra Høng. Eleverne var

dels kostelever, bl.a. overflyttet fra Høng, dels lokale.

Kostskolen bygges

Det indgik altså fra starten i Margrethe Buchs og Marius Øllgaards planer, at der skulle knyttes en kostskole til studenterkurset. Allerede fra starten af skoleåret 1939/40 var en del af kursets elever kostelever, men der var endnu ingen kostskole. Lærere og kostelever var i begyndelsen indkvarteret på Hotel Nyborg Strand. Buch og Øllgaard fandt ingen bygning i Nyborg, der umiddelbart kunne anvendes som kostskole, og valgte selv at lade en bygning opføre. Grunden stillede Nyborg Kommune til rådighed: indenrigsministeriet godkendte i august 1939, at Nyborg Byråd overdrog frk. Buch og Marius Øllgaard en grund på 3591m² beliggende på Frisengaardsvej. Købesummen blev fastsat til 7182 kr., men beløbet ville kun være at udbetale, hvis kurset ophævedes eller ejendommen overgik til anden ejer. På denne grund, der dengang lå i Nyborgs udkant, påbegyndtes opførelsen af kostskolen, en rød murstensbygning med kælder, stue, 1. og 2. sal, i efteråret 1939 efter Odense-arkitekten Kyeds tegninger. Den 13. november fejredes rejsegilde med diverse talere, bl.a. Høirup, der fremhævede betvndingen af, at Nyborgs ungdom fik lettere adgang til gym-

Kostskolebygningen i 1940

nasieundervisning. Kostskolen var klar til indflytning grundlovsdag det følgende år. Den 5. juni 1940 kan således betragtes som kostskolens egentlige fødselsdag.

Kostskolen, der ejedes i fællesskab af Margrethe Buch og Marius Øllgaard, rummede 16 møblerede elevværelser -alle elever boede på enkeltværelser-, 2 husassistentværelser, 3 værelser til 2 lærere -fra starten frk. Buch og Marius Øllgaard- og 1 økonoma. Hertil kom læsestue, dagligstue, spisestue, køkken, spisekammer, bad og toiletter. I kursustiden boede der både mandlige og kvindelige elever på kostskolen. De var i alderen fra ca. 18 til ca. 30 år. Disse elever krævede ikke noget egentligt tilsyn, der var ingen regler om f.eks. fast læsetid eller kontrol med udgang, som det kendes fra senere tider.

Kostskolens læsestue omkring 1942

I en brochure for kurset og kostafdelingen fra et af de første år skrev Margrethe Buch og Marius Øllgaard nok ikke uden en vis stolthed: *"I Forbindelse med Kursus har vi ladet bygge en fuldt moderne Kostafdeling, hvor Eleverne har deres Værelser og faar fuld Forplejning. Denne Afdeling, der er bygget i meget smukke Naturomgivelser, ligger 10 Min. Gang fra Nyborg By. Alle Elevværelser er Eneværelser og er forsynet med varmt og koldt Vand, Centralvarme, faste Skabe og moderne Møbler. I Forbindelse med de på Kostafdelingen værende Opholds- og Læsestuer*

danner Kostafdelingen - hvor Lederne af Kursus ogsaa har deres Bopæl - en værdig og rolig Ramme for de unge Studerende".

Den første årgangs studenter, sommeren 1940, foran den nybyggede kostskole. Foran studenterne ses Margrethe Buch og Marius Øllgaard.

Kommunal overtagelse

Planerne om et offentligt gymnasium i Nyborg blev imidlertid ikke skrinlagt med oprettelsen af det private studenterkursus. Den drivende kraft var fortsat stadsskoleinspektør Høirup.

På Høirups foranledning skriver skolekommissionen d. 2. maj 1941 til undervisningsministeriet og argumenterer for oprettelsen af et fjerde statsgymnasium på Fyn, hvis naturlige plads måtte være Nyborg. I brevet hedder det endvidere bl.a.: *"Og samtidig kunde et andet Spørgsmaal løses. Der har ofte været anket over, at Staten, der har oprettet flere Kostgymnasier for Drengene, ikke har oprettet en eneste saadan Kostskole for Piger. Hvis Staten knyttede et Kostgymnasium for Piger til Gymnasiet i Nyborg, var begge Spørgsmaal løst på bedste Maade. Nyborg vilde nemlig være det ideelle Sted for et Kostgymnasium for Piger. Byen ligger i Landets*

Centrum, hvor alle Jernbanetog på Hovedruten krydser, og den har en usædvanlig frisk og sund Beliggenhed ved Store Bælt." Det var især Dansk Kvindesamfund, der arbejdede for oprettelsen af et statskostgymnasium for piger og påpegede det urimelige i, at staten, der stillede adskillige hundrede statskostskolepladser til rådighed for drenge, ikke havde en eneste tilsvarende for piger, hvorved piger fra ubemidlede hjem og døtre af enlige mødre stilledes urimeligt dårligt. Dansk Kvindesamfunds Nyborg-afdeling forsøgte at overbevise Dansk Kvindesamfunds Hovedbestyrelse om, at Nyborg havde den ideelle beliggenhed for en sådan pigekostskole, men hovedbestyrelsen valgte at holde sig til det principielle og ønskede ikke at tage parti for noget bestemt sted. Tilsyneladende forsøger skolekommissionen at udnytte stemningen for oprettelse af en pigekostskole til at bane vejen for et statsgymnasium i Nyborg. Nyborg har den fordel, at der allerede ligger en kostskolebygning, der umiddelbart kan anvendes, hvad der var en væsentlig fordel på et tidspunkt, da der ikke kunne sættes nybyggerier igang. Henvendelsen til undervisningsministeriet lægger op til, at en naturlig løsning ville være, at staten overtog studenterkursus og kostskole og omdannede kurset til et normalt treårigt gymnasium.

Undervisningsministeriet meddelte, at man ikke under de nuværende forhold kunne imødekomme ønsket om et statsgymnasium, men erkendte, at der var behov for endnu et gymnasium på Fyn og tilkendegav, at det ville stille sig velvilligt over for oprettelsen af et kommunalt gymnasium i Nyborg. Om dette koncentrerede Høirup nu sin indsats. Den 13. december 1941 gjorde han overfor skolekommissionen rede for reglerne for statstilskud til kommunale gymnasier, og skolekommissionen vedtog "*at skoleinspektøren skal fortsætte Undersøgelserne vedrørende oprettelse af et kommunalt Gymnasium her i byen*". Resultatet af disse undersøgelser forelå knap et år senere i form af et notat til skolekommissionen dateret 25. november 1942. Høirup fremkommer med beregninger af udgifterne ved oprettelsen og driften af et kommunalt gymnasium, der viser, at det

p.g.a. reglerne for statstilskud faktisk er økonomisk fordelagtigt for Nyborg at oprette et kommunalt gymnasium som overbygning på realskolen. Høirup understreger, at det også drejer sig om at skaffe en ny virksomhed til byen, der betyder mere arbejde og større omsætning: "*I en tid, hvor Erhvervsudvalg leder efter nye muligheder for at skaffe Penge til Byerne, skaffe mere Arbejde og Omsætning for Haandværk og Handel, forstaar man, at mange Byer netop tager fat på Oprettelse af Gymnasier, for saadanne Institutioner medfører kun Goder. De medfører ikke sociale Udgifter, som Fabrikker kan gøre.*" Lignende argumenter bruger Høirup og gymnasiets fortalere ofte i disse år. Høirup foreslår at kommunen overtager det nuværende studenterkursus med lærere og elever, samtidig med at der oprettes en gymnasieklasse. Kostskolebygningen skal fortsat benyttes som kostafdeling, men for piger. Høirup kan fyndigt konkludere: "*Resultatet af disse Undersøgelser forekommer mig derfor at blive dette: Ved Oprettelsen af et kommunalt Gymnasium har Byen intet at vove, men meget at vinde.*"

Skolekommissionen indstiller -efter bl.a. at have fået tilsagn om undervisningsministeriets positive holdning over for et kommunalt gymnasium i Nyborg- den 28. juni 1943 til byrådet, at kommunen overtager gymnasiet efter denne model: I august 1943 oprettes foruden kursusklasserne en treårig nysproglig 1.g. under frk. Buchs ledelse (hvad hun er villig til, når kommunen dækker underskuddet), det følgende år, når de to ældste kursusklasser dimitteres, kan der oprettes to treårige gymnasieklasser, en nysproglig og en matematisk-naturvidenskabelig, og endelig i 1945, når de sidste kursusklasser er dimitteret, kan der igen oprettes 2 treårige 1.g.-klasser, hvorefter gymnasiet er fuldt udbygget og kan overtages af kommunen og få det normale statstilskud.

Byrådet følger imidlertid kun delvist denne indstilling. På sit møde den 12. juli 1943 vedtager det som foreslået at oprette én gymnasieklasse i aug. 1943 og to i 1944 under frk. Buchs ledelse, "*men ønsker ikke paa nuværende Tidspunkt at tage Stilling til Spørgsmaalet om Fortsættelse med*

nye Kursus i 1945 eller om eventuel Overtagelse af Gymnasiet." Forklaringen på, at man ikke på nuværende tidspunkt ønsker at lægge sig fast på en kommunal overtagelse, kan være, at man stadig håber, at staten vil oprette et pigekostgymnasium og placere det i Nyborg.

Den 17. august 1943 starter den første treårige klasse med 9 elever på studenterkurset under frk. Buchs ledelse. Kommunens manglende stillingtagen til, hvad der skal ske fra 1945, er imidlertid uholdbar for Margrethe Buch og Marius Øllgaard, og i december 1943 henvender de sig med en længere redegørelse til Nyborg Byråd, for at få en afklaring. De skriver bl.a.: "*Vi er... meget betænkelige ved følgerne af det forsøgsmæssigt oprettede 3-årige Gymnasium, hvis vi ikke er ret sikre paa, at kommunen til sin tid vil oprette et Gymnasium samt udløse os på en saadan Maade, at det i hvert Fald ikke giver os Tab.*"

På baggrund af denne henvendelse udarbejder skolekommissionen en oversigt over kommunens merudgift og merindtægt i forbindelse med driften af gymnasium og kostskole og indstiller igen, at kommunen overtager kurset i 1945 som kommunalt treårigt gymnasium, og at kostskolen drives videre som kostskole for piger, idet der sigtes mod, at denne kostskole kan blive overtaget af det kommende statskostgymnasium for piger, som kvindeorganisationerne arbejder for. Iflg. indstillingen er undervisningsministeriet positivt indstillet over for, at et kommende pigekostgymnasium placeres i Nyborg: det erkendes i ministeriet, "*at Nyborg ligger bedre for et saadant Statskostgymnasium*" (nemlig end Holbæk, der også arbejdede for oprettelse af et pigekostgymnasium).

Endelig den 3. april 1944 vedtager byrådet énstemmigt at følge skolemissionens indstilling og overtage studenterkurset og sammenslutte det med Nyborg Realskole til et kommunalt Nyborg Gymnasium, når de sidste

kursusklasser er dimitteret i 1945*, og at drive kostskolen videre som pigekostskole. Under forelæggelsen i byrådet understreger formanden for skolekommissionen, overlærer Peter Knudsen, at videreførelsen af kostafdelingen som pigekostskole skal betragtes som et forsøg, der "*straks ophører, saafremt det efter passende Tid viser sig, at der slet ikke er Basis for en saadan Afdeling.*" Et andet medlem understreger at bygningen i givet fald let kan afvikles og indrettes til andet formål. Det skulle vise sig, at bekymringen for, om der var tilstækkeligt elevgrundlag, var helt ubegrundet.

Byrådets énstemmige vedtagelse af den kommunale overtagelse var ikke udtryk for en tilsvarende enighed i Nyborg by. Lederen af den kommunale mellem- og realskole, Magelund, var blandt dem der havde argumenteret imod og sat spørgsmålstegn ved behovet for et kommunalt gymnasium, og Nyborg Avis var i gymnasiets første leveår stærkt kritisk over for det og mente bl.a., at det var trukket ned over hovedet på byens befolkning og blev langt dyrere, end dets fortalere havde ment.

Kommunen indgår i juli 1944 en overenskomst med Margrethe Buch og Marius Øllgaard. Frk. Buch skal fortsætte som skolens leder i overgangsfasen, hvorefter stillingen som rektor skal slås op, og Buch og Øllgaard forpligter sig til at drive kostskolen videre som pigekostskole. Frk. Buch forpligter sig til at have bolig på kostskolen. Margrethe Buch fortsatte som leder til 1. april 1946, da Knud Steenbjerre ansattes som gymnasiets første rektor. Margrethe Buch var ikke blandt ansøgerne til rektorembetet, og både hun og Marius Øllgaard fortsatte som lektorer ved gymnasiet. Øllgaard flyttede fra kostskolen i 1946, Margrethe Buch fortsatte indtil september 1949.

*Faktisk overtog kommunen hele kurset allerede 1. august 1944, da de stigende lærerlønninger og kostskoleudgifter ikke længere kunne udredes af skolepengene og statstilskuddet til kurset.

Studenterårgangen 1946 sammen med (i bagerste række fra venstre): Lærerinde Frk. Krøyer Hansen, Lektor Øllgaard, Rektor Steenbjerre, Lektor Frk. Margrethe Buch, Stadsskoleinspektør J. Høirup, Lærer Wilstrup, Adj. Aa. Brøndum.

Kostskolen under besættelsen

Det var et dristigt projekt, Margrethe Buch og Marius Øllgaard kastede sig ud i i 1939 med oprettelsen af studenterkurset. Der var intet sikkerhedsnet, og situationen blev naturligvis ikke nemmere af de vanskelige tider med krig og besættelse. Danmark var blevet besat kort tid inden indvielsen af kostskolen, og der opstod store problemer med f.eks. mørklægning af alle vinduer, mangel på brændsel, rationering af bl.a. lys og gas. Alt var på privat økonomisk basis, og ingen undrede sig over, at kostskolen dyrkede sine egne grøntsager. Én af de dramatiske begivenheder under besættelsen i Nyborg var det engelske bombardement

af oliehavnen på Avernakke den 28. juni 1940. Dagen efter havde Øllgaard den første årgangs afgangselever til studentereksamen i sidste fag.

I marts 1945 besluttede tyskerne de kommunale skolebygninger i Nyborg, og klasserne fordeltes i lokaler rundt om i byen. Studenterkursus flyttedes til kostskolebygningen, hvor læsestue, daglstue og spisestue blev taget i brug til undervisning, og såvel skriftlig som mundtlig eksamen afvikledes på kostskolen dette år. Her dimitteredes altså studenterkursets sidste årgang.

Pigekostskole

I august 1945 køber Nyborg Kommune kostskolen med tilhørende inventar af Margrethe Buch og Marius Øllgaard. Det var oprindelig planen, at kostskolen skulle omdannes til pigekostskole allerede i 1945, men det må udsættes, da det i første omgang ikke lykkes at få tilsagn om statsligt fripladstilskud til pigers ophold på kostgymnasiet. Undervisningsministeriet forklarer (april 1945), at det må vente, til bevillingsmyndighederne fungerer normalt. Man lod drengene blive boende i bygningen og indkvarterede pigerne på KFUK. Først i august 1947 skete omvæltningen: drengene måtte ud, og pigerne blev enerådende. Kostskolen hed nu officielt: *Nyborg Gymnasiums statsunderstøttede skolehjem for piger*. I daglig tale hed kostskolen snart næsten aldrig andet end *Klostret* og pigerne kaldtes *nonnerne*. Danmark havde fået sin første offentlige pigekostskole, efter at der i mange år havde eksisteret adskillige udelukkende for drenge. Mange, ikke mindst kvindeorganisationerne, betragtede det som et demokratisk fremskridt og et skridt på vejen i bestræbelserne på, at få en statskostskole for piger og dermed -som det hedder idag- lige muligheder for drenge og piger. Oprettelse af en statskostskole for piger var stadig Dansk Kvindesamfunds -og Nyborg Byråds- mål.

I artikler i aviser og magasiner fra slutningen af 40'erne og begyndelsen af 50'erne om kostskolen betones ofte det demokratiske:

betalingen for ophold afhænger af forsørgerens skattepligtige indkomst: der er nogle få rene fripladser til rådighed (dog ikke de allerførste år) og ellers betales efter en skala gående fra 600 til 1800 kr. årligt. Da der hvert år er flere ansøgere end ledige pladser, sker optagelse efter en optagelsesprøve. Følgen er, hedder det i en artikel i "Frie Kvinder", marts 1950: "*Her bor så direktørens datter ved siden af husmandens; arbejksmandens datter ved siden aflægens, pigen med den enlige mor ved siden af kammeraten fra den store gård med de mange familiemedlemmer.*" Kostskolens værelser var møblerede og pigerne havde kun i meget begrænset omfang lov til at medbringe eget inventar og egne møbler: man ville undgå, at sociale forskelle blev stillet til skue. Der oprettes på et tidligt tidspunkt et elevråd, kaldet klosterrådet, der, som det hedder i reglementet, "*har ret til at forhandle med kostafdelingens ledelse om elevernes ønsker og besværligheder.*" Det fremhæves ofte at pigerne lever under meget frie forhold, bl.a. sammenlignet med forholdene på drengekostskolerne: 2 -højest 3-gange om ugen kan de få aftenudgangstilladelse, men skal være hjemme senest kl. 22 (lørdag kl. 23). De skal give besked, hvis de vil i byen om aftenen, og forældrene får hver måned meddelelse om, hvor deres døtre har været. Pigerne må ryge og -som det med en vis forundring hedder i "Tidens Kvinder", august 1950,- de må skrive og modtage uensureret post så meget, de har lyst til. "Alt for Damerne" skriver i maj 1948 begejstret om kostskolen og betoner ånden og tonen i omgangsformen som "*noget nær idealet. Der er over hele livet her en egen naturlighed og tvangfrihed, ikke en krampagtig og villet frejdighed, men simpelt hen en ukunstlet livsglæde, der synes at besjæle såvel lærere som elever.*"

Ifølge kostskolens reglement havde drenge kun efter speciel indbydelse af ledelsen adgang til kostafdelingen og elevernes værelser. En af de første lejligheder, hvor unge mænd fik adgang til kostskolen, var et bal i 1949, hvortil der var inviteret mandlige elever fra kostskolerne i Sorø, Herlufsholm og Birkerød. Aftenens forløb er beskrevet i en ugebladsartikel:

"De unge Balkavallerer ankom iført mørkt Tøj og godt Humør. Den fornøjelige Aften indledtes med, at de unge Værtinder, der alle har deres eget Værelse, viste deres Gæster, hvordan de boede. Saa kom Turen til Middagen med efterfølgende Kaffe, og endelig kunde Dansemusikken tage fat...På Slaget 2 marcherede Nonnernes Gæster i samlet Trop og under Lærereskorte til Nyborg Gymnasium, hvor de overnattede i Gymnastiksalen. Stævnemøder måtte vente til næste Formiddag Kl. 10." Baller af denne type var herefter i en årrække en fast årlig tradition.

Til pigernes pligter hørte, at de skulle rede deres seng og rydde op på værelset, og ca. hver 6. uge havde de køkkenvagt, hvor de tre ad gangen (dog ikke 3.g.'ere) hjalp husassistenterne med opvasken. Pigerne havde pligt til det første år en eftermiddag om ugen at deltage i et skolekøkkenkursus -varetaget af kostskolens økonoma-, og det andet år i et skræddersyningskursus. Nogle år senere blev der for 3.g'erne indført en frivillig samtalekreds, der med en moden kvinde som leder bl.a. omfattede personlig hygiejne, barnepleje og seksualundervisning. Skolekøkkenkurset blev senere til et "hybelkursus" i aftenskoleregii, som kostafdelingens plejemor og økonoma ledede i fællesskab. Pigerne lærte ikke blot at lave mad, men også at vaske, tage pletter af, presse tøj, dække bord, pudse sko osv. Kostskolens plejemor, frk. Erhardi, fortæller Fyens Tidende (30. 5.1954) om undervisningen i madlavning: "*Og vi indrettede os på den forskel, der vil være, hvis mor kommer på besøg, eller hvis sheiken kigger indenfor en dagstid. Mor vil sætte pris paa at se, at hendes store pige kan lave fornuftig vælling, der er sund og nærende, mens den unge pige mere er oplagt til fjanteret smørrebrød, hvis hendes jævnaldrende kommer på visit.*" Pigerne har iflg. avisen været meget tilfredse med kurset: "*Pigerne, som er lige saa friske og yndige, som det lyse forår, der omgiver dem, fortæller, at de har haft megen gavn og fornøjelse af denne praktiske undervisning i de nødvendige ting indenfor madlavning og renholdelse og pleje af garderoben...De har selv en følelse af, at de har faaet et godt*

kursus i at bruge deres sunde fornuft og klare sig med de forhaandenværende midler."

Pladsproblemer

Kostskolebygningen viste sig på et tidligt tidspunkt at være for lille. Allerede i kursusperioden måtte der hvert år afvises ansøgere på grund af pladsmangel, og i hvert fald så tidligt som 1941 var der udvidelsesplaner. Der var planer om udvidelse med 40 værelser, men krigen forhindrede iværksættelsen. På det tidspunkt var der plads til 20 elever på kostskolen, men der var ca. 30 kostelever: ca. 10 blev indlogeret hos private, men deltog i måltiderne på kostskolen.

Disse pladsproblemer blev ikke mindre efter kommunens overtagelse og omdannelsen til pigekostskole. Frygten for, om der var tilstrækkeligt elevgrundlag, viste sig, som nævnt, at være helt ubegrundet. Der måtte hvert år afholdes en optagelsesprøve -det første år, 1947, deltog over 30- for at udvælge dem, der måtte flytte ind. Kostskolen blev herigennem en art eliteskole, hvad der i en årrække ikke var gavnligt for dens ry i Nyborg by. Planerne om udvidelse kunne ikke realiseres i de første år efter krigen på grund af materialesituationen. Pladsproblemet søgtes løst på to måder: man skaffede efterhånden plads til flere piger på selve kostskolen, bl.a. ved at inddrage økonoma- og husassistentværelser, og ved at indrette 3 dobbeltværelser, så at man i 1954 nåede op på at kunne huse 26 elever, og man fulgte den praksis, der var etableret allerede i kursustiden, at indkvartere elever i lejede værelser hos private i kostskolens nabolag. Kostskolen møblerede disse værelser, så de var nøjagtigt ens. Man skelnede således i denne periode mellem alumner, der boede på kostskolen, og kostelever, der boede hos private. Kosteleverne spiste og opholdt sig på kostskolen og var underkastet dens reglement, f. eks. med hensyn til læsetid og udgangstilladelse om aftenen, men de fik ikke del i statsunderstøttelsen og måtte altså betale fuld opholdsafgift. Midt i 50'erne var

der ca. 25 sådanne kostelever.

Nybyggeri og statsovertagelse

Som nævnt var der tidligt ønsker og planer om at udvide kostskolen. Dansk Kvindesamfund pressede fortsat i begyndelsen af 50'erne på for at få oprettet en statspige kostskole og støttede ønsket om en udvidelse i Nyborg. I maj 1952 rejstes sagen i Folketinget, og undervisningsminister Hvidberg erkendte mangelen på pigekostskolepladser og nævnte forhandlinger med skolekommission og byråd i Nyborg om en udvidelse og lovede "*at gennemgå hele denne sag i nærmeste fremtid..så jeg håber, der også må komme gang i denne sag*". I efteråret 1952 førtes forhandlinger mellem Nyborg Kommune og undervisningsministeriet om, at staten skulle overtage og udvide pigekostskolen, så at dens kapacitet tredobledes.

I oktober 1953 rykkede Nyborg Skolekommission den nye undervisningsminister, Julius Bomholt, for en forhandling vedrørende statsovertagelsen. Der kom herefter gang i forhandlingerne mellem Bomholt og ministeriets embedsmænd på den ene side og repræsentanter for Nyborg i form af et udvalg nedsat af kommunen på den anden: borgmester C.E. Bjerring, overlærer Peter Knudsen, redaktør A. Egebjerg, folketingsmand Sv. Horn og rektor Steenbjerre. Der var enighed om, at sagen nu måtte løses, men undervisningsministeren anså det for politisk helt uigennemførligt at lade staten overtage Nyborg Gymnasium, og foreslog en etapevis ordning, således at staten overtog driften af kostafdelingen og dermed udgifterne ved dennes udvidelse, mens selve skolen skulle vedblive at være kommunal, idet dog staten skulle yde et bidrag til opførelsen af en ny skolebygning og et forøget årligt statstilskud for undervisningen af de 90 alumner, der ville være efter udvidelsen. Først ca. to år efter, d. 26. oktober 1955, indgås ved forhandling i undervisningsministeriet mellem mellem Bomholt og repræsentanter fra Nyborg en aftale, der følger

Bomholts forslag fra 1953: Staten skal overtage kostafdelingen, kommunen overdrager til staten det nuværende alumnat med grund og bygninger og inventar mod at staten overtager gælden. Alumnatet skal herefter udvides til ca. 90 pladser på statens bekostning. Denne aftale tiltrædes af Nyborg Byråd den 21. november 1955, men først den 14. september 1956 tiltræder folketingets finansudvalg, at staten overtager driften af kostskolen, at der bevilges 75000 kr. i finansåret 1956/57 til projektering af kostafdelingens udvidelse, og ydes et tilskud på 25% til bygningen af et nyt gymnasium.

Allerede i 1950 var der blevet afholdt en arkitektkonkurrence om en ny gymnasiebygning i forbindelse med kostskolen på Skolebakken. Denne konkurrence blev i marts 1950 vundet af den unge og dengang temmelig ukendte Odense-arkitekt Jørgen Stærmosen. Der kom til at gå 7 år, indet byggeriet blev sat igang.

Den nye kostskolebygning og den ene lærebolig under opførelse. Hjørnet Skolebakken-Frisengårdsvej, 1958.

Arkitekt Stærmoses oprindelige forslag fra 1950 var stadig udgangspunktet i 1957, og han havde nu også fået overdraget kostskoleop-

Dronning Ingrid og rektor Knud Steenbjerre under indvielsen, d. 17. marts 1960.

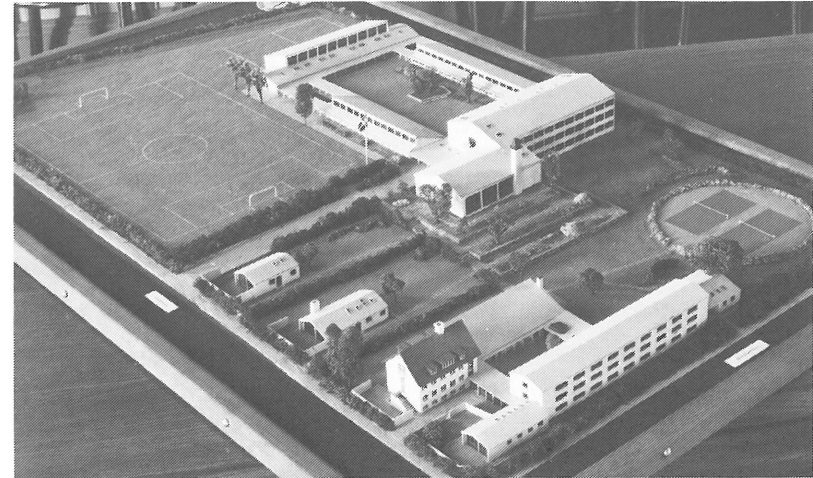
gaven. Den 21. august 1957 påbegyndtes byggearbejdet på udvidelsen af kostskolen, og i november samme år bygningen af det nye gymnasium. 2. januar 1958 kunne der i snestorm fejres rejsegilde på kostskolen, 1. juli 1958 overgik kostafdelingen til staten, og ved begyndelsen af skoleåret 1958/59 var den udvidede kostskole klar til indflytning, selvom der stadig var håndværkere i huset: 78 alumner flyttede ind, der var i alt plads til 90. De nye gymnasiebygninger blev taget i brug august 1959. Den 17. marts 1960 fandt den officielle indvielse af både gymnasiet og kostskolen sted i nærværelse af bl.a. dronning Ingrid, undervisningsministeren, amtmænd fra Odense og Svendborg amter og adskillige embedsmænd fra undervisningsministeriet.

Pressen er fuld af lovord for den nye kostskole: *"Landets bedst indrettede og mest moderne kostafdeling..Ingen andre steder i landet saa behagelige og hyggelige forhold..Selv de mindste detaljer synes gennemtænkt og gennearbejdet, og der er ogsaa i farvevalg og interiør taget hensyn til at beboerne er kvinder, uden at der dog af den grund er brugt feminint vamlé virkemidler"* (Fyens Stiftstidende). *"Noget mere tip-top moderne, hensigtsmæssigt og nydeligt end alumnatet for de unge kvindelige gymnasiaster har man næppe set..Yndigt indrettede lokaliteter ..den skønne og fikse spisesal"* (Dagens Nyheder).

Piger og drenge

Livet på kostskolen bestemmes bl.a. af dens reglement, og dette reglement er undergået en betydelig liberalisering gennem kostkolens levetid. Denne liberalisering er naturligvis en afspejling af, at normer og moralopfattelse i det omgivende samfund har ændret sig. Væsentlige dele af kostskolens reglement har drejet sig om mulighederne for udgang og bestemmelserne for at modtage besøg, da man herigennem har forsøgt at styre mulighederne for samkvem med jævnaldrende, selvfølgelig først og fremmest af modsat køn. Rektor Steenbjerre formulerede det således i et

avisinterview i 1958: *"Naturligvis føler skolen et stort ansvar overfor pigerne og søger i størst mulig udstrækning at fjerne de fristelser, der kan være...og i øvrigt forventer man, at pigerne er i besiddelse af saa megen sund fornuft, at de forstaar at styre uden om alle farlige skær."*

Model af skolebygningerne på Skolebakken, fremstillet i forbindelse med nybyggeriet. Forrest kostskolen med ny og gammel bygning, i baggrunden det nye firefløjede gymnasium.

Fra begyndelsen af pige-kostskolens tid og en del år frem var drenge normalt bandlyst fra kostskolens grund og fik kun adgang efter speciel indbydelse fra ledelsen. Ligeledes var pigernes muligheder for udgang regulerede, idet der krævedes en særlig aftenudgangstilladelse, som man højst kunne få to eller tre gange om ugen, hvis man ønskede at forlade kostskolen om aftenen. Man skulle naturligvis være hjemme til sengetid. Først i løbet af 60'erne begyndte der langsomt at ske en opblødning: I 1962 er det tilladt at have drengebesøg hver eftermiddag mellem kl. 14 og 16, dog kun i dagligstuen og ikke i weekenden, i 1966 bliver det tilladt at have drengebesøg på værelserne, men stadig kun på hverdageftermiddage mellem 14 og 16. I 1968 må drenge opholde sig på kostskolen om aftenen, dog kun i biblioteket.

I årene omkring 1970 interesserer DGS (Danske Gymnasieelevers Sammenslutning) sig en del for kostskoleområdet, og der bliver i DGS-regi afholdt et årligt kostskolemøde, normalt i Nyborg, med elevrepræsentanter fra landets kostskoler. Disse møder er stærkt kritiske overfor forholdene på kostskolerne: eleverne har ingen medbestemmelse, men er udsat for en "formynderisk holdning", og der hersker på kostskolerne "en fortidig livsopfattelse" og "viktorsk tilstand". I februar 1971 vedtages et arbejds- og principprogram, der ønsker kostskolerne omdannet til kollegier med adgang for alle grupper af uddannelsessøgende, og på længere sigt, at kollegiesektoren inkorporeres i den øvrige sociale boligmasse. Som et første skridt kræves: *"Eleverne bør have fuld selvbestemmelse over deres værelser og økonomiske forhold, såvel som deres privatliv bør respekteres. Alle bestemmelser m.h.t. udgangstilladelser og besøg på værelser må bortfalde."*

Det er tydeligt at, kostskolens reglement, der i pigekostskolens første år ofte fremhævedes som demokratisk og meget frit, i disse år føles for restriktivt. Hvad enten det nu er en direkte følge af DGS's aktiviteter eller snarere en konsekvens af det almindelige opbrud i normer i årene omkring 1968, tager udviklingen fart i begyndelsen af 1970'erne. I 1971 kræves stadig udgangstilladelse, hvis man vil være ude om aftenen, dvs. efter 21.15, men man må nu hver dag have gæster på værelserne både om eftermiddagen mellem 14 og 16 (14 og 18 i weekender) og om aftenen mellem 19 og 22. Gæster må endda opholde sig i bibliotek og dagligstue indtil 22.45, om lørdagen indtil 23.45. I 1972 sker der endelig en liberalisering i reglerne om udgang, idet der indføres en nøgleordning efter en energisk indsats fra elevernes side, der bl.a. bestod i at indhente udtalelser fra de øvrige kostskoler og deres ledelser om eksisterende nøgleordninger. Nøgleordningen indebar, at elever, der regnede med at komme hjem efter lukketid, kunne få udleveret en hoveddørnøgle hos den inspektionshavende kostlærer. Det vil sige, at ingen længere kontrollerede,

hvornår eleverne kom hjem om aftenen. Elever under 18 år kunne dog kun få udleveret nøgler med forældrenes skriftlige tilladelse. Nogle år senere får alle elever en hoveddørnøgle, som det kendes i dag.

Omkring 1973 indføres igen nye regler vedrørende gæster, som stort set svarer til de regler, der stadig eksisterer: Gæster må opholde sig på kostskolen fra kl. 12 til 22.45, lørdag kl. 24, og eleverne må have en gæst boende på deres værelse i weekenden.

I august 1973 sker der en stor omvæltning i kostskolens liv, da drenge fra dette tidspunkt får adgang til at bo på kostafdelingen, efter at skolen i 26 år har været en ren pigekostskole. Hvad der oprindeligt var et stort demokratisk fremskridt og noget meget progressivt, en pigekostskole, var nu ganske utidssvarende. Pigerne har dog lige siden været i overtal på kostskolen. I begyndelsen boede der som en reminiscens af "klostertiden" udelukkende piger i Gammel Bygning, som den oprindelige del af kostskolen nu kaldes, men denne pigernes sidste bastion faldt -efter pigernes eget ønske- i 1987, så at drenge og piger nu bor mellem hinanden på hele kostskolen.

Kostskolen idag

I forbindelse med, at statsgymnasierne overgik til amterne, fik de statslige kostafdelinger også ny ejere: den 1. januar 1986 overtog Fyns Amt kostafdelingen ved Nyborg Gymnasium og HF. Gymnasiet var allerede 1. april 1973 overgået fra Nyborg Kommune til Fyns Amt. Kostskolen har således i sin korte levetid været under 4 ejere: Margrethe Buch og Marius Øllgaard (1939-1944), Nyborg Kommune (1944-1958), staten (1958-1985) og idag altså Fyns Amt (fra 1986). I denne periode har kostskolen og gymnasiet haft tre forskellige ledere: Margrethe Buch (1939-1946) og rektorerne Knud Steenbjerre (1946-1976) og Ib Spanggaard (fra 1976)

Kostafdelingen har fortsat god søgning, selvom der normalt ikke

som tidligere må afvises ansøgere. Ansøbertallet har i de senere år ligget på ca. 30-35 årligt med som tidligere nævnt en overvægt af piger. Gymnasiet fik i 1970 tilknyttet en HF-afdeling, og gymnasie- og HF-elever bor nu mellem hinanden på kostskolen. Eleverne kommer stort set fra hele landet, dog med overvægten fra Fyn og omkringliggende øer. Især Ærø har gennem årene leveret mange kostelever. Indtil der blev oprettet en gymnasial uddannelse på Grønland i midten af 80'erne, var der mange elever herfra, og der kommer stadig hvert år en del elever fra Grønland. Traditionelt har der også været en del elever, hvis forældre har boet og arbejdet i udlandet, men denne kategori er for øjeblikket svagt repræsenteret.

GLIMT FRA KOSTSKOLELIVET I ÅRENE 1953 TIL 1977

Af Bodil Prip

FØRST i 50'erne

Opholdsstuen lige efter morgenmad: Hektisk aktivitet i form af lektielæsning, ind- (af)skrivning af stil og opgaver, enkelte letsindige (eller velforberejede) spiller kort; betænkelig tæt på kl. 8 hastigt opbrud, og så går den vilde jagt på cykle ind til skolen.

Køkkenet kl. 21: Orgie i franskbrød, ost og marmelade! Her henter de, der ved de faste måltider håndhæver slankekur, rigelig kompensation!

Sen aften efter en fest på skolen: Den første halve time er Frisengårdsvej befolket med tæt omslyngede par, og under kastanietræerne bag kostskolen kyskes der godnat til sidste sekund af den tilmålte halve time. Efter at alle har meldt sig til vagthavende, eskorteres de udeboende til deres respektive gadedøre.

FØRST i 60'erne

Spisesalen kl. 18: Klokkeren ringer, og alle går til deres faste pladser, men først når rektor har sagt Værsgod sætter man sig.

Biblioteket: En klasse holder fest og har fået lov til at indkøbe 1 øl til hver deltager; de kommer i tanker om, at Bertel skal komme, ringer efter hende - men så: ingen øl til hende! Hurtigt samles sjatter i en flaske, som serveres for Bertel, da hun kommer, og hun kvitterer med et Ah! efter første slurk.

FØRST i 70'erne

Spisesalen, søndag aften kl. 18: De hjemmeværende sidder ved bordene, og i samme øjeblik, klokken begynder at ringe, styrter de op til skranken, som om der kun var mad til de første 10!

Elevgangene: Der flytter drenge ind og med dem nogle vældige stereoan-

læg med en effekt, der bestemt var et større lokale værdigt. Efter drengenes indflytning deltager iøvrigt såvel piger som drenge i det traditionelle Luciaoptog.

Årene fra 1953 til 1977, hvor jeg var ansat som kostlærer, var år, der bød på mange forandringer, såvel i de rent fysiske rammer som i reglementet. Det var spændende år; de første lempelser i reglementet blev modtaget med jubel og som en gave, men efterhånden blev der mere og mere tale om opfyldelse af ønsker, fremsat af kosteleverne, og de blev mere eller mindre modtaget som noget selvfølgeligt.

Hvervet som kostlærer medførte mangan en hed debat om det berettigede i de sanktioner, der fulgte på en overtrædelse af reglementet, men det indebar også mange hyggelige timer sammen med kosteleverne, hvor vi, både på tomandshånd og i større eller mindre grupper kunne snakke sammen om løst og fast.

Ikke mindst de første af årene, hvor eleverne tilbragte så meget af deres tid på kostskolen, gav elever og kostlærere chance for at lære andre sider hos hinanden at kende, end dem, der kendes fra skoletimerne.

KOSTSKOLEN I 80'ERNE, ISÆR SET FRA KOSTLÆRERKONTORET

Af Margrethe Mørch Olsen

Det har været 8 begivenhedsrige år. De første år domineres i min bevidsthed af en stor flok glade og entusiastiske unge mennesker. De var sultne efter oplevelser og krævede en høj underholdningsværdi af deres liv på og uden for kostskolen. Det er fra disse år, jeg husker "festvægterne", (d.v.s. når der var fest på skolen), hvor man kunne lægge sig til at sove et par timer fredag aften fra 21.30 til 23.30 for derefter at sætte sig i forhallen med en avis eller en bog. Fra kl. 01 kom de hjem: nogle lidt stille, andre i høj stemning. Aldrig er jeg blevet inviteret i byen så mange gange siden. Når man fandt ud af, at jeg ikke ville med, kunne vi jo sætte os og diskutere i forhallen, (eller på trappestenen foran Niels' og Kathrins børneværelse, opdagede jeg en aften - lidt sent). Vi fik vendt verdenssituationen (både på verdensplan og i Nyborg), talt pædagogik og meget andet. Det blev ofte nogle gode og intense samtaler, når der var gået et par timer og den sidste øl var dampet af.

Op igennem midten af 80'erne fornemmede vi et stigende behov for at markere nogle skarpere grænser. Nogle få elever overskred både de synlige og de usynlige, og andre (flere) krævede, at vi som kostlærere greb ind med sanktioner.

Vi diskuterede det heftigt i kostlærerkredsen, ville alle helst, at eleverne selv fandt grænserne ud fra grundprincippet, at "alle skal kunne være her".

Jeg ved ikke, om det er, fordi vi alligevel strammede op på "færdselsreglerne", at vi i de seneste år af 80'erne har haft uproblematisk år. Det var måske kommet under alle omstændigheder.

Vores dage på "vagten" er stadig præget af stor aktivitet.

"Skelettet" i en vagt er stadig bakkerunderne. Vi går rundt på køkkenerne og ser til, om alt er i orden. Det giver altid anledning til megen hyggesnak, lektiehjælp, mere alvorlig snak om store og små problemer. Det varer nemt et par timer at komme rundt i huset på denne måde. Det gjorde det også i begyndelsen af 80'erne, men det er min fornemmelse, at der i dag er langt mindre turbulens - det vil sige uro på godt gammeldags dansk.

Nu er det heldigvis sådan i vores kultur, at en sag ikke bliver til sandhed ved at blive skrevet ned. Ovenstående betragtninger afspejler en del af én kostlærers liv og virke på "kosten". Emnet, der kunne kaldes forholdet til eleverne, kan vanskeligt behandles, så alle kostlærere kan stå ved én kostlærers indtryk og formuleringer. Det samme gælder de to andre hovedaksepunkter i en kostlærers liv: Forholdet til hjemmefronten og til de øvrige personalegrupper.

EN HILSEN FRA FÆRØERNE I ANLEDNING AF KOSTSKOLENS 50 ÅR

Af Ingrid Sondum

Mine tre år på Nyborg Gymnasium var fra 1952-55, tre år med oplevelser, der endnu står lysklare.

Jeg kom til at bo ude i byen alle tre år, men med fælles strenge regler med de andre kostskolepiger. Det første år boede jeg på Nymarksvej, andet år på Frisengårdsvej og tredje på Humlevænget. Alle tre værtsfamilier var utrolig søde imod mig, dog må jeg fremhæve min sidste. Det var Marie og Peter Frimann Jensen. De er begge borte nu, men lever i mine minder.

Kostskoletiden var en streng tid med en fast styring af tingene, måske var det nødvendigt. Til dem, som forbrød sig mod reglerne, var der straffe som stuearrest og opvask. Men når man var mest ked af det, var der altid et lyspunkt i en trøstende sjæl, det kunne være en af kostskolepigerne eller en af vagterne på kostskolen, som nu frk. Prip, som jeg havde stor glæde af at snakke med. Andre, som også var med til at live op, var køkkenpersonalet med frk. Hansen som leder. Måltiderne var vigtige dengang, men de var også gode! Endnu kan jeg høre gong-gongens kalden - dens sidste slag - stolenes larmen på det hårde gulv og den stakkel, som kom farende for sent.

Hvor ville det være dejligt endnu engang at se alle de piger, man dengang var sammen med, men det er jo utopi. Alt i alt var disse tre år en god tid, jeg ikke ville have undværet.

KOSTELEV PÅ NYBORG GYMNASIUM 1956-59

Af *Jonna Andreassen*

Mit barndomshjem er på Møn. Her havde mine forældre landbrug. Jeg ville gerne på gymnasiet efter realeksamen. Da det var yderst besværligt at komme helt til Vordingborg, søgte jeg optagelse på Nyborg Gymnasium. I begyndelsen af juni 1956 fik jeg meddelelse om, at jeg var udtaget til at komme til optagelsesprøve den sidste weekend i juni måned. Da weekenden oprandt, tog jeg med toget helt til Nyborg og spadserede fra banegården *helt* ud i byens udkant, hvor kostskolen lå.

Det, jeg først husker derfra, var nogle nybagte studenter, som opholdt sig i dagligstuen. De fortalte meget vidtløftigt om nogle studenter-gilder, de havde deltaget i.

Søndag formiddag skulle vi møde på gymnasiet (nuværende Vestervold skole) til nogle mundtlige prøver og samtaler. Derefter gik der en måned, før brevet kom, om at jeg var optaget i l.g. På dette tidspunkt var der pladsmangel på kostskolen, idet der kun var plads til 30. I 1956 startede 90 kostskolepiger. De 30, der boede på selve kostskolen blev benævnt som alumner. Alle l.g'ere boede på 3-mands værelser og resten på eneværelser. De 60, der ikke var plads til på kostskolen, blev benævnt kostelever, d.v.s. vi boede på lejede værelser i Frisengårdsvej kvarteret og spiste på kostskolen. Vi skulle indordne os det samme reglement, som alumnerne på skolen. Det indebar bl.a., at lyset skulle slukkes på hverdage kl. 22.30 og om lørdagen kl. 23.45. Selv om vi boede ude i byen, var det bare om at overholde det, for frk. Trane cyklede rundt hver aften og kontrollerede os, og det var ikke rart at blive opdaget og skulle stå til regnskab næste dag.

Kl. 16-18 havde vi læsetid på værelserne, og hvis vi ønskede at være ude efter kl. 20.00 om vinteren og 21.00 om sommeren, kunne det

tillades 2 à 3 gange om ugen. Denne udgangstilladelse skulle indhentes på inspektionskontoret kl. 17.30.

En af de ordensregler, som jeg personlig døjede mest med, var vores "streger". Hvis vi kom for sent til et måltid eller om aftenen, fik vi en streg, og for kostelever betød 6 streger 1 uges opvask. En uges opvask vil sige, at vi skulle hjælpe køkkenpersonalet hver dag efter aftensmaden. I 1. og 2.g, hvor jeg var kostelev, tror jeg ikke, at jeg var i køkkenet; men i 3.g., hvor jeg kom ind på selve kostskolen (den nye), var jeg der konstant, synes jeg selv. Der var nemlig sket det, at nu skulle man kun have 2 "streger" for at få en uges opvask, og da jeg på det tidspunkt havde truffet min nuværende mand, opnåede jeg let dette med de 2 streger.

Jeg må på dette tidspunkt sige, at jeg var umådelig glad for de 3 år, jeg boede på kostskolen. Vi havde det godt, og de regler, vi skulle indrette os efter, forekom os egentlig ikke særlig urimelige. Det var jo også helt utænkeligt, at der kom drenge på kostafdelingen. Når man sådan skal fortælle om den tid, vrimler det pludselig frem i ens erindring, og det forekommer mig, at jeg kunne blive ved i timevis.

Et af de mennesker omkring os, som vi holdt meget af allesammen, var vores økonoma frk. Hansen. Udover, at hun lavede god mad til os (især risengrød), så gjorde hun meget andet for sine piger. Hvert år sidst i november var vi samlet i spisestuen en aften, hvor vi alle bandt adventskranse og lavede juledekorationer. Om vinteren gik vi til "hybelkursus" en gang om ugen, også hos frk. Hansen. Her lærte vi at lave mad, som var egnet til, hvis vi efter kostskoletiden skulle studere og lave nem og billig mad til os selv. På 18-års fødselsdage fik vi rundstykker til morgenmad. På alle fødselsdage gik fødselsdagsbarnet om morgenen ned ad trappen, mens vi andre stod på begge sider og sang fødselsdagssang for hende og til slut et rørende "til lykke".

Vores hyggeaftener en gang om måneden er også noget, man mindes med glæde. Først havde vi "hyg ind". Denne aften blev alle l.g'ere

døbt og indviet i det hellige kloster (kostskolen). Så vidt jeg husker, var det den første weekend i skoleåret, det skete. Os, der boede ude i byen, fik besked på, at vi skulle sove i klostret denne nat, fordi det blev sent, når vi skulle have hyggeaften. Da vi var kommet i seng, hørte vi sang i det fjerne.

Det kom nærmere, og vi for op og ville tænde lys, men det var afbrudt, nå, så blev vi jo lidt bange og løb ud på gangen, og hvad så vi så? For enden af gangen kom alle 2.g'erne klædt i hvide gevanter som nonner og med stearinlys i hænderne, syngende en lidt ensformig messende sang. De kom for at hente os 1.g'ere. Vi blev slæbt ud i bruserummene og kom under den kolde, idet de døbte os i Sct. Knuds (rektor Knud Stenbjerre), Sct. Elisabeths (plejemor Elisabeth Erhardi) og Sct. Hans's (frk. Hansen) navn. Inden vi fik lov til at slippe ud af det kolde vand, skulle vi aflægge ed på, at vi ville love at blive "en god og ærlig nonne fuld af fup og gamle aviser".

De andre hyggeaftener blev holdt på forskellige måder. Somme tider var det sangaften. Så sang vi den ene sang efter den anden, mens en spillede til på klaveret. Det var bare skønt.

Den sidste hyggeaften om foråret kaldte vi "hyg ud". Den sluttede med, at da 1.g'erne kom ud på gangen og skulle op på deres værelser, mødte der dem et utroligt syn. Alle deres skriveborde, stole, senge o.s.v. var slæbt ud på gangen og stablet op oven på hinanden. Alt tøj, sengetøj m.m. var fjernet fra værelserne og anvendt på forskellig vis. Lagnerne var flettet sammen i lange strimler og hang på trappegelænderet. Kjoler, tørklæder og anden beklædning var sat på dukker i menneskestørrelse og stillet op over alt. Kaos, grin og forvirring herskede i flere timer.

Hver 14.dag var det hjemrejseweekend. De fleste rejste, men en del af os havde for langt hjem, så vi blev. Disse week-ender var noget særligt. Så flyttede vi ind på "klostret", og somme tider var vi ikke mere end 10-15 stykker, især hvis der var mandagsfri også.

I nogle af disse weekender flyttede rektor og hans kone ud til os og var mor og far for os, idet personalet så havde fri. Det nød vi meget, for vi blev altid forkælet med et eller andet ekstra lørdag aften. Vi underholdt os med forskellige ting, det var før fjernsynets tid, ihvertfald fandtes det ikke på kostskolen. Vi måtte være oppe, så længe vi ville, og selvfølgelig løb vi rundt og larmede den halve nat.

Jeg glemte at fortælle, at vores hyggeaftener altid sluttede med, at pigerne, som boede på skolen, fulgte os fra byen ud på trappen, og mens vi gik væk derfra, sang de for os: "Good night ladies". Der var vist 3 vers i den sang. Det var ret stemningsfyldt at gå derfra med deres sang i ørerne.

I 1958 var den nye kostafdeling færdig, og jeg boede der det sidste år. Egentlig boede jeg på den gamle kostskole, idet der blev indrettet 7 værelser på 2. sal, indtil den nye var helt færdig. Vi blev kaldt de 7 små halve hjem og var ligesom en afdeling for os selv, og vi nød det meget.

Til slut vil jeg fortælle, at jeg stadigvæk nu i 1990 bor i Nyborg, idet jeg blev gift med en nyborgenser. Hver eneste dag kører jeg forbi kostskolen og kan følge lidt med i, hvad der sker. Det ser ikke ud, som om det er helt det samme, som sidst i halvtredserne.

Spisesalen i den nye kostskolebygning omkring 1960

EN TIDLIGERE KOSTSKOLEELEV'S BERETNING

Af Birgitte Sørensen

I august 1971 begyndte et helt nyt liv for mig. Samtidig med mange andre nye kostskoleelever skulle jeg nu bo uden mine forældre og søskende. Vi var alle spændte på, om vi kunne falde til, hvilket gik utrolig stærkt trods vores utrolig forskellige baggrund.

På kostskolen var der en bestemt rytme, som gav tryghed. En del af rytmen bestod i de altid overdådige måltider: mens gymnasiets dagelever spiste deres tørre klemmer i madpakken, løb vi kostelever dagligt hjem til det store kolde bord, hvor smør på rugbrødet var en selvfølge. Kl. 15 ringede klokken på gangen, hvilket betød, at gangvagterne kunne afhente friskt franskbrød, smør, marmelade og fuldfed ost i køkkenet. Vi samledes i de små gang-køkkener til endnu et kalorieorgie. - Vi enedes snart om, at rektor Stenbjerre roligt kunne være stolt af os, da vi allesammen blev til noget "stort" vi tog 8 kg på i gennemsnit.

I starten af min kostskoletid skulle forældrene skrive under på en udgangstilladelse, hvis vi ønskede at være ude om aftenen. Det gav problemer for de elever, hvis forældre boede langt væk. Mine forældre boede i Holland, så min far fik tilsendt en stak udgangstilladelser, som han underskrev, og så kunne jeg selv udfylde en af gangen.

Senere kom nøgleordningen, hvor man kunne bede om en nøgle til hoveddøren. Denne nøgle skulle leveres tilbage tidligt næste morgen ... ja, vi følte skam store fremskridt.

I august 73 gik man så vidt, at man nu også tillod drenge at bo på kostskolen. Det havde vi forventet os meget af, for det var da spændende med det andet køn og så så tæt på. Men det blev en stor skuffelse! Vi fandt snart ud af, at drengene også bare var mennesker, og jeg mindes det som om, at den forventede nattrafik udeblev. Måske var det fordi, jeg var en

gammel 3.g'er på det tidspunkt. Også denne omvæltning gik stærkt og hverdagen vandt.

Kostskolelivet var for mig og sikkert også for mange andre en god overgang til at lære at stå på egne ben. Der var altid en vagthavende lærer til stede, men alligevel knyttede man sig specielt til én af de voksne. For mig personligt var det Bodil Prip. Hun hjalp mig hver gang, min verden styrtede sammen, og det gør den nu og da, når man er i alderen 16-19 år.

Måske fældede jeg en tåre den første aften, jeg skulle falde i søvn som kostskoleelev, men det var for intet at regne mod de spandevise af tårer, som væltede frem den dag, jeg skulle forlade de veninder, jeg havde delt tykt og tyndt med gennem 3 herlige år på kostskolen.

Jeg mindes det som et 3-årigt skønt hotelophold.

1970'ERNE: PLEJEMOR OG REVOLUTIONEN

Af Lars Lemche Iversen

Som man kan tage fejl.

Indtil jeg for nylig blev ringet op af kostskolen og bedt om at nedfælde erindringer fra 1970'erne, mente jeg, at årene bag de gule mure havde været en lidt for fængslende og bittersød oplevelse.

1970'erne var en barsk tid for følsomme og selvhøjtidelige sjæle. Dem var vi mange af dengang - selvom vi skjulte det godt. Den rå og saltede omgangstone fra alverdens Ø-riger som Ærø, Langeland og Grønland kunne være hård kost.

Men det var god kost.

Det er ikke svært at få øje på, når man som nu bliver bedt om at kikke minderne igennem. Tiden på kostskolen var mere sød end bitter. Det er aldrig let at blive voksen.

Hvis nogen skulle have glemt det, var 70'erne et politisk årti. Nutidens historieskrivere mener at vide, at ungdomsoprøret, rødstrømperne, de fodformede uniformer og den urokkelige tro på muligheden for at ændre samfundet hørte slutningen af 1960'erne til.

Det er løgn.

Måske blev ideerne udtænkt dengang. Men de blev gennemlevet i 1970'erne. Vi, der gik på kostskolen i slutningen af 1970'erne, nåede at ride med på de sidste dønninger. Det var tiden før læderslips, skjorter, pæne kjoler, KU'ere og afsindige adgangskrav til de højere uddannelser.

Dengang troede mange af os, at vi skulle ud og ændre verden. Vi strejkede på skolen og på kostskolen. Vi gik med i et par demonstrationer - for synets og hyggens skyld. Vi var fantastisk solidariske med det arbejdende folk "ude i samfundet".

Forresten husker jeg ingen på kostskolen, der selv havde drømmen

om at blive fabriksarbejder. Men vi lærte at have en mening. Og forsvare den.

Efter nutidens normer var vi en flok sjuskehoveder. Rigtige drenge drak øl og røg pibe. Rigtige piger var rødstrømper. Og drak øl. Når vi drenge gik på besøg i "gammel bygning", der var forbeholdt pigerne, var vi altid parate til at diskutere ligestilling over en kop the. Man skulle være blød for at være sød.

Vi hørte Pink Floyd på de små grammofooner. Vi sang med på Gasolins, Bifrosts og Kræn Bysteds sange. Der blev spillet guitar i køkkenerne og danset lancier på gangene. Det var hængerøv, partisantørklæder, fest, flip og fuld fart frem.

Men vi blev studenter. Så vidt jeg erindrer, gode studenter. Og så vidt jeg ved, har de fleste klaret sig fortrinligt.

Egentligt utroligt. I et årti, hvor disciplin var et skældsord, er det bemærkelsesværdigt så flot, vi trods alt forstod at administrere friheden.

Har Nyborg Kostskole givet et bidrag til ungdoms-pædagogikken er det frihed under ansvar. At bo på kostskole med egen indgangsnøgle, tilladelse til at drikke øl og holde fester, næsten frie sengetider og meget liberale regler om lektielæsning.

I den tid stod "Plejemor" støt som en klippe i de oprørte vande. "Plejemor" var skolens økonoma. En bister, barsk, ældre dame med underbid og et hjerte af guld - tror jeg. For en flok flippede kostskolerødder aftvang "Plejemor" respekt i en respektløs tid.

Billeder af "Plejemor" i spisesalen, strengt spejdende efter os evindelige forsinkede. Billeder af "Plejemor" på vej ned af gangene med sin lille tykke hund Rollo. De billeder står mejslet i erindringen.

Det gør hendes mad også. Torskeruller om tirsdagen. Dampkogte kartofler. Fed sovs. 70'ernes kostskole havde endnu ikke opdaget den grønne bølge.

Os, der kom fra Grønland og ikke kunne tage hjem i weekenden,

kanaler kan trække én væk fra lektierne. Det lærer man dog hurtigt at modstå, når man opdager, at man er sakket bagud i skolen. Det, at der er nogen ude i køkkenet, er bestemt også rart. Der er altid nogen at snakke med, og hvis man f.eks. ikke har let ved tyske verber, er det altid rart, når man kan finde nogen, der kan klare dette. Det er en fordel, at der altid vil være nogen, der kan det, man ikke selv kan. I øvrigt kan man også blandt alle de kostelever, der er, finde venner for livet.

Der er selvfølgelig ikke kun fordele ved at bo på kostskole. De ulemper, der må forekomme, er dog ikke værd at snakke om. Det er nærmest små hverdagsproblemer, som også kunne opstå, hvis man boede hjemme.

For at det ikke skal blive alt for ensformigt at bo her, er der forskellige traditioner. Bl.a. en fælles udflugt til Fyns Hoved, en dag som sluttes af med årets første kostskolefest, hvor hver gang laver underholdning, som er blevet planlagt på udflugten. Desuden holdes der kostskolefest ved hver højtid. Der er også andre traditioner, såsom dåb, hvor de nye elever bliver indviet her på "kosten". En hyggelig tradition er også Lucia-optøget gennem kostskolens gange, hvor alle afgangseleverne deltager. En anden hyggelig tradition er, at når man fylder 18 år, så bliver der serveret rundstykker om morgenen, og ved alle fødselsdage, uanset alder, har fødselaren både lys og flag på bordet ved alle dagens måltider.

For et par år siden tog nogle elever initiativet til at lave en ny tradition. De sidste dage før julemiddagen får alle elever en person, der skal være nisse for dem, og ved julefrokosten afslører man så, hvem der har været nisse for hvem.

I løbet af foråret bliver der også arrangeret en "Grønlænderaften", hvor man spiser grønlandsk mad og synger grønlandske sange, hvorefter grønlænderne fortæller om deres hjemland og måske viser billeder.

Det var lidt om, hvordan det er at bo på kostskolen anno 1990. Om tyve år vil vi nok tænke tilbage på kostskoletiden som nogle af de

bedste ungdomsår overhovedet, trods alt!

Vi ønsker hermed kostskolen tillykke med de 50 år, og må fremtidige elever få det lige så godt, som vi har haft det.

Gangkøkkenliv 1990

Fyns Amt